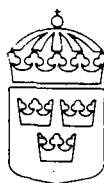

Näringsutskottets yttrande

1986/87:3 y

om ledning av den statliga förvaltningen
(prop. 1986/87:99)

NU
1986/87:3 y

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har *dels* hemställt om yttrande av näringsutskottet över proposition 1986/87:99 om ledning av den statliga förvaltningen, såvitt avser affärsverken och deras bolag (bilaga 1 avsnitt 9), jämte motioner, *dels* berett näringsutskottet tillfälle att lämna yttrande över propositionen i övrigt jämte motioner.

Av de motioner som har väckts med anledning av proposition 1986/87:99 är det huvudsakligen följande som helt eller delvis kommenteras av näringsutskottet:

1986/87:K108 av Inga-Britt Johansson m. fl. (s),

1986/87:K112 av Lars Werner m. fl. (vpk),

1986/87:K114 av Lennart Andersson m. fl. (s),

1986/87:K115 av Anders Björck m. fl. (m).

Frågor med anknytning till dem som behandlas i propositionen har också tagits upp i tre motioner som har hänvisats till näringsutskottet. Dessa motioner är följande:

1986/87:N353 — från allmänna motionstiden — av Kjell Nordström m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som [i motionen] anförts om att få till stånd en utveckling av de statliga företagens, verkens och myndigheternas årsredovisningar.

1986/87:N354 — från allmänna motionstiden — av Carl Bildt m. fl. (m), vari såvitt här är i fråga hemställs (3) att riksdagen hos regeringen begär förslag till omorganisation av affärsverken i enlighet med vad som i motionen anförts.

1986/87:N152 — väckt med anledning av proposition 1986/87:87 om statens vattenfallsverk — av Ivar Franzén m. fl. (c), vari såvitt här är i fråga hemställs (5) att riksdagen avslår proposition 1986/87:99 i den del som rör förslag om att regeringen skall bemyndigas, utan beloppsgränser, att besluta i bolagsfrågor i enlighet med vad som anförts i motionen.

Med det yttrande som här följer överlämnar näringsutskottet till konstitutionsutskottet — under förutsättning av dess medgivande — de båda sist-

nämnda motionerna i angivna delar och motion 1986/87:N353 såvitt den gäller andra verk och myndigheter än affärsverken. Såvitt denna motion gäller statliga företag, inkl. affärsverken, avser näringsutskottet att — under förutsättning att riksdagen medger uppskov med behandlingen — ta upp den i anslutning till 1987 års redogörelse för de statliga företagen.

Affärsverken och deras dotterbolag

Inledning

Av de statliga affärsverken är tre — domänverket, affärsverket FFV och statens vattenfallsverk — hänförliga till näringsutskottets verksamhetsområde, de övriga till trafikutskottets. Näringsutskottets kommentarer rörande affärsverken avser huvudsakligen de tre nämnda verken. Utskottet noterar att trafikverken i högre grad än dessa kännetecknas av speciella förhållanden, bl. a. monopolställning, som skiljer dem från statliga företag i övrigt.

De delar av regeringens förslag rörande affärsverkskoncernerna som inte särskilt berörs i det följande ger inte anledning till någon erinran från näringsutskottets sida.

Affärsverkskoncernernas form och ställning

Såsom konstateras i propositionen driver affärsverken i betydande utsträckning dotterföretag i aktiebolagsform. Detta framgår närmare av 1986 års redogörelse för de statliga företagen (skr. 1986/87:20). Domänverket har sex helägda dotterbolag, främst Domänföretagen AB, som är moderbolag till 22 helägda bolag, av vilka åtskilliga i sin tur har helägda dotterbolag. Under affärsverket FFV utgör på motsvarande sätt FFV AB moderbolag i en koncern med bl. a. 27 helägda dotterbolag och ännu fler helägda dotterdotterbolag. Helägda dotterbolag till statens vattenfallsverk är Svensk Energiverksgrupp AB, som äger ett dussintal lokala bolag helt eller till övervägande delen; därutöver har vattenfallsverket majoritetsintressen i ett flertal elproduktions- och eldistributionsföretag och i flera andra företag, bl. a. på kärnkraftsområdet. De anslutna bolagens omsättning i förhållande till resp. affärsverks år 1984 anges av verksledningskommittén (SOU 1985:41 s. 21 f.) för domänverkets, affärsverket FFV:s och vattenfallsverkets del till resp. 48 %, 61 % och 30 %.

De "allmänna riktlinjer för förnyelsen av den statliga förvaltningen" som regeringen föreslår beträffande affärsverken och deras dotterbolag har i huvudsak följande innebörd. Ett affärsverk och dess bolag skall i olika sammanhang kunna behandlas som en sammanhållen grupp — en affärsverkskoncern. Mål och riktlinjer som statsmakterna fastställer bör i stort gälla hela koncernen. Ett viktigt motiv för val av bolagsformen kan vara att åstadkomma en anpassning av villkoren för verksamheten till vad som gäller för näringslivet i övrigt, t. ex. i fråga om ekonomisk styrning. Det bästa hos de bägge associationsformerna bör tas till vara i en kombination av verk

och bolag. De uppgifter som har tilldelats affärsverket bör därvid utgöra grunden för all verksamhet inom koncernen. Dotterbolagens verksamhet bör på ett naturligt sätt stödja eller komplettera verksamheten i affärsverket.

I fråga om styrningen uttalas att den i fortsättningen bör präglas av ökad långsiktighet och koncentreras på fastställande av ekonomiska mål, servicemål, m. m. Ett affärsverk skall gentemot sina bolag agera som ägare i egenskap av moderföretag; regeringens styrning av bolagen skall ske genom verket.

Ett par av de motionsyrkanden som har föranletts av propositionen tar sikte på de riktlinjer som nu har diskuterats.

I motion 1986/87:K115 (m) begärs att riksdagen skall som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om framtida förändringar av affärsverken. Vad motionärerna ytterst syftar till är att väsentliga delar av den verksamhet som nu bedrivs i affärsverksform skall privatiseras. Inför en privatisering är det, anför de, väsentligt att affärsverken bättre anpassas till de förhållanden som råder på en konkurrensutsatt marknad. Affärsverken bör därför ombildas till aktiebolag, hävdar motionärerna. I den mån de har monopolställning bör denna i regel successivt avvecklas. Förekommande myndighetsuppgifter bör överföras till normala förvaltningsmyndigheter.

Moderata samlingspartiet har under allmänna motionstiden framfört liknande synpunkter i sin partimotion 1986/87:N354. Denna går ut på en omfattande privatisering av statliga företag, bolag såväl som affärsverk. Domänverket, affärsverket FFV och statens vattenfallsverk hör till de företag som särskilt diskuteras i denna motion, de båda förstnämnda mera utförligt. Förutom yrkanden om riktlinjer för ändrat ägarengagemang i och om försäljning av statliga företag finns i denna motion ett yrkande om att riksdagen skall hos regeringen begära förslag till omorganisation av affärsverken i enlighet med vad som anförts i motionen. Vad som avses med detta synes vara följande. De delar av affärsverken som inte är direkt myndighetsutövande bör föras över i aktiebolagsform. Verksamheten skulle därigenom utsättas för konkurrens och få drivas på villkor jämförbara med dem som gäller för motsvarande privata företag. Beträffande statens vattenfallsverk uttalas särskilt att administrationen av näten för högspänningsdistribution även på längre sikt bör ske i verksform. Motionärerna anser vidare att affärsverkens ledning bör till- och avsättas på samma grunder som tillämpas inom det privata näringslivet och att deras lekmannastyrelser bör ersättas av styrelser med professionell kompetens. Det är såvitt gäller det nu redovisade yrkandet som näringsutskottet överlämnar motion 1986/87:N354 till konstitutionsutskottet för fortsatt beredning. Frågorna om affärsverkens ledning och styrelser behandlas i ett senare avsnitt av detta yttrande.

Yrkanden om privatisering av statliga företag, däribland delar av de här berörda affärsverkskoncernerna, har väckts också från folkpartihåll och från centerhåll, både under allmänna motionstiden och med anledning av proposition 1986/87:74 om näringspolitik inför 1990-talet. Särskilt kan nämnas motionerna 1986/87:N323 (fp) och 1986/87:N386 (fp) och motionerna 1986/87:N143 (c) och 1986/87:N149 (fp). I den sistnämnda liksom

också i motion 1986/87:N150 (m) föreslås särskilt att affärsverket FFV skall ombildas till aktiebolag. De tre borgerliga partierna har genom sina motioner gett uttryck för väsentligen samstämmiga uppfattningar om organisatoriska förhållanden inom den statliga affärsverkssektorn.

Näringsutskottet kommer att behandla frågor om försäljning, helt och delvis, av statliga företag i ett kommande betänkande på grundval av proposition 1986/87:74 och ett stort antal motioner, bl. a. de nyss nämnda. I anslutning till proposition 1986/87:99 om ledning av den statliga förvaltningen bör motionsyrkanden om affärsverken enligt näringsutskottets uppfattning tas upp endast såvitt de avser organisatoriska frågor i övrigt. De båda yrkanden i motionerna 1986/87:K115 (m) och 1986/87:N354 (m) som nyss har redovisats närmare gäller sådana frågor. Det gör också ett annat av proposition 1986/87:99 föranlett yrkande som återstår att nämna.

Det härrör från vänsterpartiet kommunisterna, som i motion 1986/87:K112 begär att riksdagen skall som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om "bolagisering". Affärsverken bör utvecklas utifrån en väl definierad syn på "public service", menar motionärerna; insynen i verksamheten och det offentliga ansvaret för denna bör inte minskas genom bolagsbildning. Därför motsätter de sig en ytterligare omformning av affärsverkens rörelse till bolag.

Som redan inledningsvis har antytts förekommer det inget mera omfattande inslag av myndighetsuppgifter hos de affärsverk som näringsutskottet här behandlar. Egendomsförvaltning, skogsbruk och virkesförädling är i huvudsak de aktiviteter som bedrivs inom domänverkskoncernen. Affärsverket FFV och dess bolag är väsentligen att betrakta som en vanlig industrikoncern. Statens vattenfallsverks särart i jämförelse med andra kraftföretag ligger — förutom i dess storlek och dess därav följande roll som marknadsledare — främst i att verket svarar för överföring av elenergi på storkraftnätet och att det har vissa totalförsvarsuppgifter.

Någon sammanblandning av myndighetsuppgifter och affärsmässiga uppgifter som motiverar särskilda organisatoriska åtgärder av det slag som åsyftas i motionerna 1986/87:K115 (m) och 1986/87:N354 (m) kan inte anses föreligga för dessa tre affärsverks del. Detta innebär också att statsmakterna i annat sammanhang förutsättningslöst kan pröva frågan om ombildning av dessa verk eller delar därav till aktiebolag. De organisatoriska förändringar med avseende på myndighetsutövning som en sådan ombildning skulle föranleda synes vara av marginell natur. En annan sak är att näringsutskottet inte nu ser några skäl för ingrepp i den rådande arbetsfördelningen mellan affärsverk och bolag inom den sektor som här berörs.

Vad gäller det nyss refererade yrkande i motion 1986/87:K112 (vpk) som riktar sig mot "bolagisering" vill näringsutskottet framhålla att det inte nu finns något förslag om en sådan utveckling. Betydande delar av de tre affärsverkskoncernerna drivs redan i bolagsform, vilket synes vara allmänt accepterat. Förslag om ändrad företagsform för ytterligare delar av verksamheten bör, om sådana framläggs, prövas utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet. Något sådant allmänt uttalande som motionärerna förespråkar finns det enligt näringsutskottets uppfattning inte motiv för.

I de riktlinjer för affärsverken och deras bolag som regeringen anger i

propositionen ingår att regeringen skall kunna fastställa allmänna och gemensamma bestämmelser för affärsverkskoncernerna i en särskild förordning, som skall kunna kompletteras med verksspecifika instruktioner. Det framhålls att i förordningen kan föreskrivas att affärsverken skall verka för att riksdagens och regeringens riktlinjer för affärsverkskoncernen följs i hela koncernen.

I detta sammanhang bör ett yrkande i motion 1986/87:K115 (m) observeras. Riksdagen föreslås som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om risken för bristande kontrollsystem för affärsverken. Det är risk för, menar motionärerna, att affärsverken utvecklas i ett rättsligt vakuum där varken offentligrättsliga eller aktiebolagsrättsliga kontrollfunktioner fungerar. Regeringen bör, anför de, beakta denna fara vid utarbetandet av framtida instruktioner. Synpunkter på arbetet med författningsbestämmelser finns också i motion 1986/87:K113 (c). Det yrkande i denna motion som går ut på att förslag till en ny verksordning bör föreläggas riksdagen skall, enligt talesmän för motionen i näringsutskottet, också gälla den tilltänkta gemensamma förordningen för affärsverkskoncernerna.

Näringsutskottet har ingenting att erinra mot att regeringen, om den så finner lämpligt, utformar författningsbestämmelser för affärsverkskoncernerna enligt de principer som den har uttalat sig för i propositionen. Ett centralt inslag i författningsregleringen måste givetvis vara att markera tillämpningsområdena för och belysa samspelet mellan offentligrättsliga och bolagsrättsliga föreskrifter. Näringsutskottet finner inte att riksdagen härvidlag behöver göra något särskilt påpekande för regeringen enligt det nämnda yrkandet i motion 1986/87:K115 (m). Inte heller synes det, såsom har hävdats i anslutning till motion 1986/87:K113 (c), finnas skäl för att beträffande författningsregleringen på detta område tillämpa någon annan kompetensfördelning mellan riksdagen och regeringen än den som normalt gäller.

Hur en affärsverkskoncern skall organiseras bör, sägs det i propositionen, normalt kunna beslutas av verket med koncernstyrelsen som instans. Den grundsatsen utesluter inte, framhålls det, att regeringen vid behov utfärdar direktiv i organisationsfrågor. I enlighet med denna bedömning föreslår regeringen att riksdagen skall avstå från vissa beslutsbefogenheter genom ett generellt bemyndigande för regeringen. Detta skulle innebära att regeringen får, med beaktande av de riktlinjer som riksdagen har godkänt för affärsverkens investeringar, verksamhet och finansiering, besluta i frågor som rör *dels* affärsverkskoncernernas organisation, *dels* affärsverkens förvärv, bildande, avyttring, ombildning eller nedläggning av aktiebolag. Regeringen skulle i sin tur kunna delegera sådana beslut till affärsverken. Det framhålls i propositionen att bolagsbildning kan innebära att verksamhet som ankommer på ett affärsverk kan komma att överföras till ett bolag. Beslut av denna innebörd skulle emellertid meddelas av regeringen.

Tidigare har miera begränsade bemyndiganden lämnats regeringen med avseende på särskilda affärsverk. För domänverkets del fastställdes organisatoriska riktlinjer år 1968 (prop. 1968:103, JoU 1968:32, rskr. 1968:269).

Affärsverket FFV:s nuvarande organisation är baserad på ett riksdagsbeslut år 1979 (prop. 1978/79:125 bil. 11, NU 1978/79:54, rskr. 1978/79:447). Riksdagens bemyndiganden för regeringen när det gäller vattenfallsverket finns redovisade i propositionen (s. 111). Vissa beloppsgränser har satts för regeringens befogenheter att besluta om bildande av aktiebolag eller förvärv av aktier i bolag inom vattenfallsverkets verksamhetsområde.

Som inledningsvis nämnts har från centerpartiets sida i motion 1986/87:N152, närmast med hänsyn till vad som nu gäller för vattenfallsverket, begärts att riksdagen skall avslå regeringens hemställan om bemyndigande att utan beloppsgränser besluta i bolagsfrågor. Riksdagen bör, säger motionärerna, inte avhända sig den kontrollmöjlighet som kravet på ett årligt bemyndigande innebär. Vänsterpartiet kommunisternas i det föregående behandlade yrkande mot ytterligare bolagsbildning på affärsverkens område får också anses inrymma att det föreslagna bemyndigandet skall avvisas.

Näringsutskottet saknar inte förståelse för de motiv som regeringen anger för sitt förslag på denna punkt. Det tilltänkta bemyndigandet för regeringen att besluta i bolagsfrågor och andra frågor rörande affärsverkskoncernernas organisation finner näringsutskottet emellertid väl vittgående. Mera genomgripande förändringar i dessa koncerners struktur, t. ex. överföring av en verksamhet från ett affärsverk till ett bolag, bör enligt näringsutskottets mening inte genomföras utan att riksdagen har fått ta ställning i saken. Bemyndiganden till regeringen i organisations- och bolagsfrågor bör liksom hittills ta sikte på ett särskilt affärsverks förhållanden och sålunda inte innebära att riksdagen generellt avhänder sig sitt inflytande. Erforderlig rörelsefrihet för regeringen och affärsverkskoncernerna när det gäller åtgärder på detta område kan liksom hittills åstadkommas genom bemyndiganden med beloppsgränser eller andra restriktioner. Näringsutskottet anser att riksdagen i stället för att lämna det begärda bemyndigandet bör göra ett uttalande till regeringen av nu angiven innebörd. Därmed skulle det berörda yrkandet i motion 1986/87:N152 (c) tillgodoses liksom också motion 1986/87:K112 (vpk) i motsvarande del.

Ledningsfunktionerna

Koncernstyrelsernas roll inom affärsverken har delvis behandlats i det föregående. Beträffande styrelsernas sammansättning och ledningsfunktionerna i övrigt inom verk och bolag innehåller propositionen vidare i huvudsak följande. Affärsverken skall ledas av styrelser som också är koncernstyrelser. Styrelsens ordförande — som bör vara en annan person än verkschefen — skall utses av regeringen för ett år i sänder. En styrelseledamot skall kunna entledigas från sitt uppdrag med omedelbar verkan. Personalföreträdare i styrelserna skall ha samma ställning som övriga ledamöter i dessa. Verkschefen, som också skall vara koncernchef, skall även i fortsättningen utses av regeringen. Däremot skall styrelsen i ett affärsverk kunna — genom ett särskilt delegeringsbeslut av regeringen — få ansvaret att på förslag av verkschefen utnämna chefer som lyder direkt under denne. Vissitidsförordnade affärsverkschefer skall kunna skiljas från sin tjänst med omedelbar verkan. Ett avsnitt av riktlinjerna anger restriktioner för perso-

nalunioner mellan verk och bolag. Huvudtanken är att de viktigaste dotterbolagens styrelser i regel skall ha verkschefen eller någon annan chefstjänsteman som ordförande men att det i övrigt skall iaktas återhållsamhet med personalunioner.

Sammansättningen av och uppgifterna för styrelserna hos centrala myndigheter diskuteras utförligt i flera av de motioner som har föranletts av propositionen, nämligen motionerna 1986/87:K115 (m), 1986/87:K111 (fp) och 1986/87:K112 (vpk). Synpunkterna i de båda förstnämnda är dock uppenbarligen inte avsedda att tillämpas på affärsverken. Från vänsterpartiet kommunisternas sida har däremot klargjorts att vad som i den sistnämnda motionen anförs om att partiet är anhängare av den parlamentariska lekmanastyrelsens princip delvis är tillämpligt också på affärsverken. Intresseföreträdare i affärsverksstyrelserna vill man inte acceptera, och ett parlamentariskt inslag bör, anser man, normalt ingå i ett affärsverks styrelse — av de tre här berörda verken är det för närvarande endast affärsverket FFV som helt klart har ett sådant inslag i sin styrelse. De önskemål rörande affärsverksstyrelserna som vid årets början har framförts i motion 1986/87:N354 (m) har nämnts i det föregående. Delvis tillgodoses de enligt riktlinjerna i propositionen; ett krav från motionärernas sida som kan behöva kommenteras ytterligare är det som går ut på att "lekmanastyrelserna" skall ersättas av styrelser med professionell kompetens.

Först går näringsutskottet in på frågan om koncernstyrelsernas sammansättning.

Näringsutskottet ansluter sig på denna punkt till riktlinjerna i propositionen. Dessa innebär att det liksom hittills blir regeringens sak att för varje affärsverk fastställa hur styrelsen bör vara komponerad. Det är uppenbart att affärsverksstyrelsernas uppgift att bära ansvar för en omfattande ekonomisk verksamhet medför att vissa särskilda krav måste ställas på dem som skall ingå i en sådan styrelse.

Näringsutskottet kan inte finna att de tre här aktuella verksstyrelsernas sammansättning ger fog för uttalandet i motion 1986/87:N354 (m) om att styrelser med professionell kompetens borde träda i stället för nuvarande "lekmanastyrelser". Tvärtom synes kravet på sådan kompetens — t. ex. ekonomisk eller teknisk sakkunskap och erfarenhet från näringslivet eller andra viktiga samhällsfunktioner — ha beaktats på ett påtagligt sätt. Någon regel — enligt vänsterpartiet kommunisternas önskemål — om att affärsverksstyrelserna bör innehålla ett parlamentariskt inslag vill näringsutskottet inte förorda; även härvidlag bör avgörandet som nu ligga hos regeringen.

När det gäller formerna för tillsättning av de chefer som lyder direkt under verkschefen ansluter sig näringsutskottet till regeringens förslag. Det bör alltså vara möjligt för regeringen att i den utsträckning den finner det lämpligt delegera till ett affärsverks styrelse att utnämna sådana chefer. Det måste kunna förutsättas att verksstyrelsernas utnämningspolitik kommer att präglas av en sådan omsorg om de högre tjänstemännens självständighet och integritet som i motion 1986/87:K112 (vpk) med rätta framställs som angelägen.

I fråga om arbetsgivarfunktionen uttalas i propositionen att statens arbetsgivarverks (SAV:s) arbetsgivaransvar även fortsättningsvis bör omfatta affärsverken och att affärsverkens dotterbolag bör anslutas till Arbetsgivarföreningen SFO. Affärsverkens koppling till SAV betecknas av regeringen som tvingande. Huvuddelen av affärsverkens dotterbolag är, framhålls det, redan anslutna till SFO. Regeringen betonar vikten av att staten driver en så långt som möjligt sammanhållen personalpolitik inom affärsverkskoncernerna.

Tre motioner innehåller kritik mot att arbetsgivarfunktionen inom affärsverkskoncernerna förutsätts vara tudelad på angivet sätt. En ordning med en arbetsgivarorganisation för affärsverket och en annan för dessa dotterbolag är självklart orationell och skapar problem för alla parter, heter det i motion 1986/87:K108 (s). Argumentationen i motion 1986/87:K114 (s) innefattar bl. a. följande. Valet av framtida associationsform underlättas genom ett gemensamt, övergripande arbetsgivaransvar inom koncernerna. De anställda har ett berättigat intresse av en sammanhållen personalpolitik. Genom en sådan kan också organisationsstridigheter lättare undvikas. I motion 1986/87:K112 (vpk) sägs att det är destruktivt att förändra viktiga avtalsförhållanden genom byte av arbetsgivarorganisation. Även här varnas för gränsdragningsstrider mellan fackliga organisationer. I var och en av de tre motionerna påyrkas att riksdagen skall uttala sig till regeringen i enlighet med motionärernas synpunkter. Den sistnämnda motionen innehåller också ett yrkande om att "regeringens förslag rörande arbetsgivarorganisation för delar av den statliga sektorn" skall avslås.

Gentemot motion 1986/87:K112 (vpk) vill näringsutskottet först framhålla att regeringens förslag inte går ut på att något av de tre aktuella affärsverken skulle genom att "byta arbetsgivarorganisation förändra viktiga avtalsförhållanden". Domänverkets och affärsverket FFV:s dotterbolag är redan, enligt vad näringsutskottet har erfarit, undantagslöst anslutna till SFO. Ordningen med olika organisationstillhörighet för affärsverket och bolagen tillämpas också för vattenfallsverkets del, varvid bolagen i regel tillhör SFO. Näringsutskottet vill understryka regeringens nyss citerade uttalande om att staten bör driva en så långt som möjligt sammanhållen personalpolitik inom affärsverkskoncernerna. Liksom föredragande statsrådet förutsätter näringsutskottet att SAV beaktar de särskilda villkor som gäller för verksamheten i affärsverken. Det är, vill näringsutskottet betona, en angelägen uppgift för regeringen att tillse att arbetsgivarfunktionen för affärskoncernernas del utövas på ett både för arbetsgivar- och för arbetstagarparten tillfredsställande sätt. Med det sagda avstyrker näringsutskottet motionsyrkandena i detta ämne.

Övrigt

De redogörelser och förslag rörande bl. a. verksamhetsplanering, myndigheternas ledning och chefsförsörjning samt revision som lämnas i övriga

delar av propositionen är av stort intresse med hänsyn till den förvaltningsverksamhet som näringsutskottet har anledning att närmare följa. Eftersom de liksom motstridande synpunkter från oppositionspartiernas sida är av generell karaktär avstår näringsutskottet emellertid från att göra ytterligare kommentarer.

Som inledningsvis nämnts överlämnar näringsutskottet viss del av motion 1986/87:N353 (s) till konstitutionsutskottet. Motionen går i denna del ut på en utveckling av förvaltningsmyndigheternas årsredovisningar, ett ämne som i propositionen berörs dels av civilministern under rubriken Verksamhetsplanering och budgetfrågor (bilaga 1 avsnitt 4.2, s. 34), dels av statsrådet Bengt K. Å. Johansson under rubrikerna Utveckling av budgetprocessen och Fortsatt försök med fördjupade anslagsframställningar och treåriga budgetramar (bilaga 2 avsnitten 2 och 3, s. 149 f.).

Stockholm den 23 april 1987

På näringsutskottets vägnar

Nils Erik Wååg

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Erik Hovhammar (m), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Birgitta Johansson (s), Åke Wictorsson (s), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m), Bo Finnkvist (s), Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk), Reynoldh Furustrand (s), Gudrun Norberg (fp), Mats Lindberg (s) och Elving Andersson (c).

Avvikande meningar

1. Affärsverkskoncernernas form och ställning

Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m), Per-Ola Eriksson (c), Gudrun Norberg (fp) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Affärsverkskoncernernas form och ställning — som börjar med "Någon sammanblandning" och slutar med "motiv för" bort ha följande lydelse:

De förhållanden som nu har nämnts talar starkt för att större delen av domänverkets, affärsverket FFV:s och statens vattenfallsverks i ämbetsverksform bedrivna rörelse bör föras över i bolagsform för att få utvecklas enligt de villkor som eljest gäller på marknaderna för sådana varor och tjänster som verken producerar. Riksdagen får, som tidigare har sagts, snart tillfälle att ta ställning till konkreta förslag i detta avseende. En sådan reform bör emellertid inledas med en grundlig översyn av varje affärsverks uppgifter i syfte att särskilja vilka som är av myndighetskaraktär eller eljest främmande för en affärsrörelse och därför bör undantas vid övergång till bolagsform. Riksdagen bör begära att regeringen omgående föranstaltar om en sådan översyn. Därmed skulle de nu aktuella yrkandena i motionerna 1986/87:K115 (m) och 1986/87:N354 (m) bli tillgodosedda.

Det nyss refererade yrkandet i motion 1986/87:K112 (vpk) riktar sig mot en sådan överföring av verksamhet till bolagsform som näringsutskottet just har framhållit vara önskvärd och avstyrks följaktligen.

NU 1986/87:3 y

2. Affärsverkskoncernernas form och ställning

Jörn Svensson anser att den del av yttrandet — under rubriken Affärsverkskoncernernas form och ställning — som börjar med "Någon sammanblandning" och slutar med "motiv för" bort ha följande lydelse:

De förhållanden som nu har nämnts får emellertid inte tas till intäkt för att ytterligare delar av domänverkets, affärsverket FFV:s och statens vattenfallsverks rörelse skall föras över i bolagsform. Även dessa verk har i hög grad public-service-funktioner, vilka motiverar en driftsform som ger goda möjligheter till insyn för allmänheten och till inflytande från statsmakternas sida. Domänverkets förvaltning av skogar och andra marker får inte främst styras av lönsamhetskrav. Domänkoncernens hårdhanta ingrepp i de fjällnära skogarna är ett aktuellt exempel på vad som kan hända när kortsynta företagsekonomiska överväganden får bestämma inriktningen av en statlig verksamhet. Affärsverket FFV är en ledande leverantör av försvarssystem och underhållstjänster till det svenska försvaret. Den senaste tidens händelser på krigsmaterielområdet utgör skäl nog mot en ökad kommersialisering av FFV:s verksamhet. Statens vattenfallsverk spelar en central roll i energipolitiken, vilket kommer till uttryck bl. a. i en instruktionsbestämmelse om att verket inom sitt verksamhetsområde skall arbeta för en avveckling av kärnkraften till senast år 2010. Inför den mera aktiva kärnkraftsavveckling som nu måste sättas i gång bör statsmakterna givetvis inte genom ytterligare övergång till bolagsdrift försämrat sina möjligheter att utnyttja vattenfallsverket som ett instrument för energipolitiken. Av det sagda följer att riksdagen bör instämma i det berörda yrkandet i motion 1986/87:K112 (vpk) och i ett uttalande till regeringen ta avstånd från en ytterligare överföring av de nämnda affärsverkens aktiviteter till bolag.

3. Författningsbestämmelser för affärsverkskoncernerna

Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m), Per-Ola Eriksson (c), Gudrun Norberg (fp) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Affärsverkskoncernernas form och ställning — som börjar med "Näringsutskottet har" och slutar med "normalt gäller" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet har ingenting att erinra mot att regeringen, om den så finner lämpligt, inriktar sig på att författningsbestämmelser för affärsverkskoncernerna skall utformas enligt de principer som den har uttalat sig för i propositionen. Dock anser näringsutskottet — i linje med de tankegångar som kommer till uttryck i motion 1986/87:K113 (c) — att en för affärsverkskoncernerna gemensam förordning inte bör utfärdas förrän riksdagen har fått tillfälle att yttra sig över ett förslag till denna författning. De farhågor för oklarheter beträffande tillämpligheten av olika slags författningsbestämmelser som framförs i motion 1986/87:K115 (m) bör riksdagen instäm-

ma i genom ett uttalande till ledning för regeringens fortsatta arbete med saken.

NU 1986/87:3 y

4. Affärsverksstyrelserna

Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m) och Gudrun Norberg (fp) anser att den del av yttrandet — under rubriken Ledningsfunktionerna — som börjar med "Näringsutskottet ansluter" och slutar med "hos regeringen" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet vill på denna punkt understryka vad som sägs i motion 1986/87:N354 (m) om att affärsverksstyrelserna i första hand måste kännetecknas av professionell kompetens. Särskild vikt bör läggas vid att personer med erfarenhet från kvalificerade poster inom näringslivet kommer att ingå i styrelserna. Med vad nu sagts tar näringsutskottet avstånd från vänsterpartiet kommunisternas önskemål om en regel av innebörd att affärsverksstyrelserna bör innehålla ett parlamentariskt inslag.

5. Affärsverksstyrelserna

Jörn Svensson (vpk) anser att den del av yttrandet — under rubriken Ledningsfunktionerna — som börjar med "Näringsutskottet ansluter" och slutar med "hos regeringen" bort ha följande lydelse:

Det är uppenbart att affärsverksstyrelsernas uppgift att bära ansvar för en omfattande ekonomisk verksamhet medför att vissa särskilda krav måste ställas på dem som skall ingå i en sådan styrelse. Detta innebär dock långt ifrån att de privatkapitalistiska koncernernas styrelser bör bli mönsterbildande. Affärsverkskoncernerna svarar, som har framhållits i det föregående, för viktiga samhälleliga uppgifter som måste hanteras i enlighet med ett folkligt mandat. Riksdagen bör följaktligen slå fast att affärsverksstyrelserna — i konsekvens med vad som sägs i motion 1986/87:K112 (vpk) — måste innehålla ett markant parlamentariskt inslag. Av det sagda följer att näringsutskottet tar avstånd från de synpunkter på styrelsesammansättningen som torgförs i motion 1986/87:N354 (m).

6. Tillsättning av vissa chefer

Jörn Svensson (vpk) anser att den del av yttrandet — under rubriken Ledningsfunktionerna — som börjar med "När det" och slutar med "som angelägen" bort ha följande lydelse:

När det gäller formerna för tillsättning av de chefer som lyder direkt under verkschefen ansluter sig näringsutskottet till vad som sägs i motion 1986/87:K112 (vpk). Självständighet och ansvar hos denna kategori högre tjänstemän gynnas bäst om utnämningarna även fortsättningsvis verkställs av regeringen. En sådan möjlighet till delegation av utnämningsrätten som föreslås i propositionen bör riksdagen alltså inte medge.

7. Arbetsgivarfunktionen

Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per Westerberg (alla m) anser att i avsnittet Arbetsgivarfunktionen bort tillfogas ett sista stycke av följande lydelse:

Näringsutskottet vill tillägga att det enligt dess mening bör få ankomma på affärsverkskoncernernas styrelser att utan direktiv från statsmakterna bestämma genom vilka organ arbetsgivarfunktionen skall utövas på olika nivåer inom koncernen.

8. Arbetsgivarfunktionen

Jörn Svensson (vpk) anser att den del av yttrandet — under rubriken Arbetsgivarfunktionen — som börjar med "Gentemot motion" och slutar med "detta ämne" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet vill starkt understryka vad som bl. a. i motion 1986/87:K112 (vpk) sägs om vikten av att den statliga sektorn uppträder enhetligt när det gäller tillhörighet till arbetsgivarorganisation. Riksdagen bör göra ett sådant uttalande till regeringen som föreslås i denna motion och avslå regeringens förslag i avsnittet om arbetsgivarfunktionen för affärsverken och deras dotterbolag.